

УДК: 338.439.5:636.32/.38:001.891.3

Місюк М.В.*доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету**Подільського державного аграрно-технічного університету***Оганесян В.С.***аспірант**Подільського державного аграрно-технічного університету*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

У статті досліджено сутність організаційно-економічного механізму. Визначено значення організаційно-економічного механізму, основні функціональні механізми, взаємозв'язок організаційного та економічного механізму, складники управління організаційно-економічним механізмом на ринку продукції вівчарства. Дано оцінку ефективності функціонування складників організаційно-економічного механізму у розвитку галузі вівчарства.

Ключові слова: механізм, організаційний механізм, економічний механізм, організаційно-економічний механізм, ринок продукції вівчарства.

Місюк М.В., Оганесян В.С. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА ПРОДУКЦИИ ОВЦЕВОДСТВА

В статье исследована сущность организационно-экономического механизма. Определено значение организационно-экономического механизма, основные функциональные механизмы, взаимосвязь организационного и экономического механизмов, составляющие управления организационно-экономическим механизмом на рынке продукции овцеводства. Дана оценка эффективности функционирования составляющих организационно-экономического механизма в развитии отрасли овцеводства.

Ключевые слова: механизм, организационный механизм, экономический механизм, организационно-экономический механизм, рынок продукции овцеводства.

Misyuk M.V., Oganesyanyan V.S. THE THEORETICAL ASPECTS ORGANIZATIONALLY ECONOMIC TO MECHANISM OF FUNCTIONING OF MARKET OF PRODUCTS OF SHEEP BREEDING

In the article, examining interpretation domestic and foreign scientists of economists, investigational essence organizationally economic to the mechanism. Certainly value organizationally economic to the mechanism, basic functional mechanisms, intercommunication of organizational and economic mechanism, constituents management organizationally economic to the mechanism at the market of products of the sheep breeding. The estimation of efficiency of functioning of constituents is given organizationally economic to the mechanism in development of industry of the sheep breeding.

Keywords: mechanism, organizational mechanism, economic mechanism, organizationally economic mechanism, market of products of the sheep breeding.

Постановка проблеми. Галузь вівчарства на достатньому ринку виступає важливим джерелом постачання споживчих продуктів харчування для населення і водночас забезпечує ринок та підприємства цінною сировиною. Функціонування ринку продукції вівчарства не може існувати без використання певних механізмів, серед яких чільне місце посідають організаційний та економічний. Ефективне функціонування ринку продукції вівчарства неможливе без обґрунтування і впровадження його дієвого механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення сутності організаційно-економічного механізму знайшло своє відображення у працях таких зарубіжних учених-економістів, як Л. Гурвіц, А. Г. Кульман, Р. Майерсон, К. Маркс, Е. Маскін. Також слід зазначити, що праці сучасних вітчизняних науковців зробили вагомий внесок у дослідження організаційно-економічного механізму, серед яких: А.Н. Азриліян, Є.І. Ануфрієва, Ю.П. Лузан, Ю.Я. Лузан, І.І. Лукінов, М.В. Місюк, С.В. Мочерний, В.Ю. Овсяченко, В.Т. Полозова, М.Г. Шевченко та ін. Але незважаючи на велику кількість наукових праць із даного питання, дослідження організаційно-економічного механізму на ринку продукції вівчарства не втрачає своєї актуальності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних аспектів складових частин організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції вівчарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринку продукції вівчарства можна зрозуміти, з'ясувавши механізм його функціонування. Щоб відповісти на питання, як діє механізм та які основні економічні проблеми він вирішує, важливо розкрити його сутність.

Термін «механізм» уперше застосував К. Маркс для характеристики процесів функціонування капіталістичної виробничої системи [8, с. 231].

А.Н. Азриліян у «Великому економічному словнику», приводить таке визначення категорії механізму: «Механізм – це послідовність станів, процесів, що визначають будь-яку дію, явище» [5].

У науковій літературі та сучасній економічній теорії термін «механізм» прийнято розуміти як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, за допомогою яких відбувається рух усієї системи і здійснюється досягнення певної мети, або як систему чи спосіб, що визначає порядок певного виду діяльності, деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію [6].

За твердженням С.В. Мочерного, під поняттям «механізм», слід розуміти як внутрішню будову, систему, сукупність станів і процесів, з яких складається те чи інше явище [10, с. 331].

На ринку продукції вівчарства механізм проявляється як система, що призначена для економічної організації, формування, функціонування ринкових відносин між товаровиробниками і споживачами, де

структура, цілі, принципи, методи, підходи, прийоми, форми та інструменти механізму змінюються під впливом розвитку суспільного виробництва.

Ринок продукції вівчарства, як і будь-який ринок, не може існувати без налагодженого механізму. Тому слід виділити його основні механізми, які дають йому змогу функціонувати на продовольчому ринку (рис. 1).

Покращення економічної ситуації та стабільності на ринку продукції вівчарства в Україні та підвищення її конкурентоспроможності можливі лише за умови ефективного функціонування всіх суб'єктів господарювання, тому обрана правильна орієнтація економічної стратегії держави буде сприяти ефективним трансформаційним процесам в Україні. В основі забезпечення такого розвитку, його збалансованості та стратегічної спрямованості лежить визначення складного організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції вівчарства.

Але для більш детального розуміння значення організаційно-економічного механізму слід розглянути взаємозв'язок економічного та організаційного механізму (табл. 1).

У визначеннях організаційного механізму завжди присутні економічні елементи, а формування економічного визначення можливе лише за умови ефективності організації. Це свідчить про тісний взаємозв'язок між цими механізмами.

Організаційно-економічний механізм є складною та багатогранною економічною категорією, яка ще не має однозначного трактування в економічній літературі. Аналіз робіт численних авторів показує, що суть «організаційно-економічного механізму» розглядають по-різному.

Так, Є.І. Ануфрієва вважає, що організаційно-економічний механізм – це комплекс методів, засобів та прийомів, взаємоузгоджених та взаємопов'язаних між собою, які слугують інструментом реалізації управлінської діяльності в системі підприємств на основі законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність, планових документів, орієнтованих на довгострокову перспективу, а також тактичних та оперативних планів, програм, проектів, нормативів та нормативних актів, затверджених вищим керівництвом, які спрямовують та координують діяльність усіх функціональних підрозділів вищезазначеної системи і допомагають забезпечити прийнятний рівень її ефективності, а також система процесів, в основу якої покладено принципи, процедури, заходи та дії, визначені та затверджені з метою реалізації стратегічних установок [1, с. 18].

Ю.П. Лузан організаційно-економічний механізм бачить як спосіб забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивної людської діяльності (охоплює широкі надбудовні відносини (політичні, ідеологічні, морально-етичні, правові тощо), що активно впливають на базис) [2, с. 4].

В.Т. Полозова, В.Ю. Овсюченко організаційно-економічний механізм розглядають як складову частину економічного і визна-

Таблиця 1
Взаємозв'язок економічного та організаційного механізму на ринку продукції вівчарства

№ п/п	Економічний механізм	Організаційний механізм
1.	Передбачає підготовку і розробку планів з асортименту й об'єму виробництва продукції вівчарства з урахуванням наявних матеріальних, фінансових та трудових ресурсів.	Спрямований на вибір і формування загальної структури (фермерського господарства) підприємства.
2.	Ринкове ціноутворення на вівчарську продукцію та планування маркетингових заходів.	Формування системи інформаційного забезпечення на ринку продукції вівчарства.
3.	Розробка планів розвитку вівчарських господарств та ефективне використання інвестиційних проектів на реконструкцію та їх модернізацію.	Дотримання правил, що регламентують відносини з постачальниками, споживачами на ринку продукції вівчарства.
4.	Вибір найбільш вигідного за певних економічних умов рівня спеціалізації на продовольчому ринку.	Забезпечення необхідної узгодженості дій господарства – виробника вівчарської продукції.
5.	Систематичний аналіз господарської діяльності і фінансового стану фермерського господарства.	Планування організаційно-технічних заходів із визначенням відповідальних виконавців щодо окремих видів робіт.
6.	Формування складу показників, що характеризують діяльність вівчарського господарства, і визначення їх кількісної величини.	Стандартизація і сертифікація технологічних процесів із розведення (виробництва) продукції вівчарства.

Джерело: досліджено й адаптовано на основі [7, с. 265]

чають його як частину господарського механізму, яка відображає сукупність організаційних, фінансових та економічних методів, способів, форм, інструментів та важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання організаційно-технічних, фінансово-економічних та виробничо-технологічних процесів із метою впливу на результат діяльності підприємства.

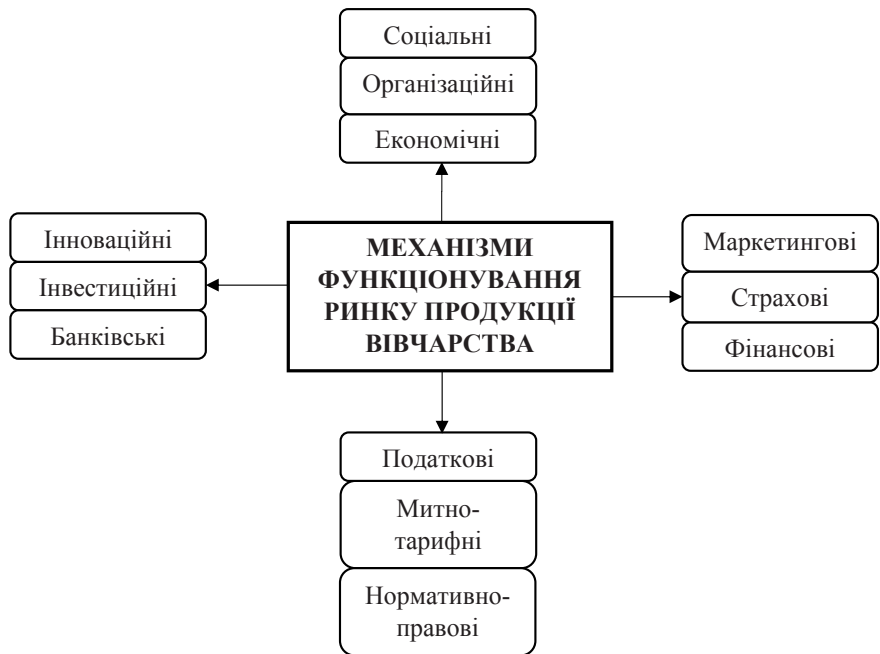

Рис. 1. Основні функціональні механізми ринку продукції вівчарства

Джерело: власні дослідження

М.Г. Шевченко стверджує, що організаційно-економічний механізм полягає в єдності державного регулювання та ринкової саморегуляції і до елементів цього механізму належать: методи, інструменти, форми, важелі державного регулювання та ринкової саморегуляції [8, с. 232].

М.В. Місюк вважає, що організаційно-економічний механізм по своїй суті є синтезом організаційних та економічних інструментів. При цьому дані інструменти за значенням одночасно «конфліктні» та взаємопов'язані. Фактично організаційні інструменти визначають якісні та кількісні параметри виробництва, обміну та споживання продукції, що є сферою економіки. З іншого боку, економічні взаємовідносини та економічні параметри, що складаються на ринку, є стимулами і впливають на формування певного «організаційного каркасу» та його конструкцію [4, с. 161].

Зазначимо, що ґрунтовним є визначення організаційно-економічного механізму Р. Майерсоном, Е. Маскіном, Л. Гурвіцом, лауреатами Нобелівської

премії з економіки (2007 р.) за «основоположний внесок у теорію економічних механізмів». Організаційно-економічний механізм учені розглядають як стратегічну гру на основі взаємодії економічних суб'єктів, де правила економічної гри орієнтують на діяльність і поведінку господарюючих суб'єктів у напрямі реалізації визначених цілей [9, с. 221].

Узагальнюючи вищесказане, вважаємо, що організаційно-економічний механізм ринку продукції вівчарства є сукупністю організаційних та економічних важелів, інструментів, які формують і регулюють порядок здійснення діяльності суб'єктів господарювання, а також сприяють забезпеченню збалансованих відносин між ними. Оптимальне поєднання організаційної та економічної систем визначає результативність організаційно-економічного механізму на продовольчому ринку в цілому.

Сформований організаційно-економічний механізм являє собою систему взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на функціонування ринку продукції вівчарства. Саме за таких умов на

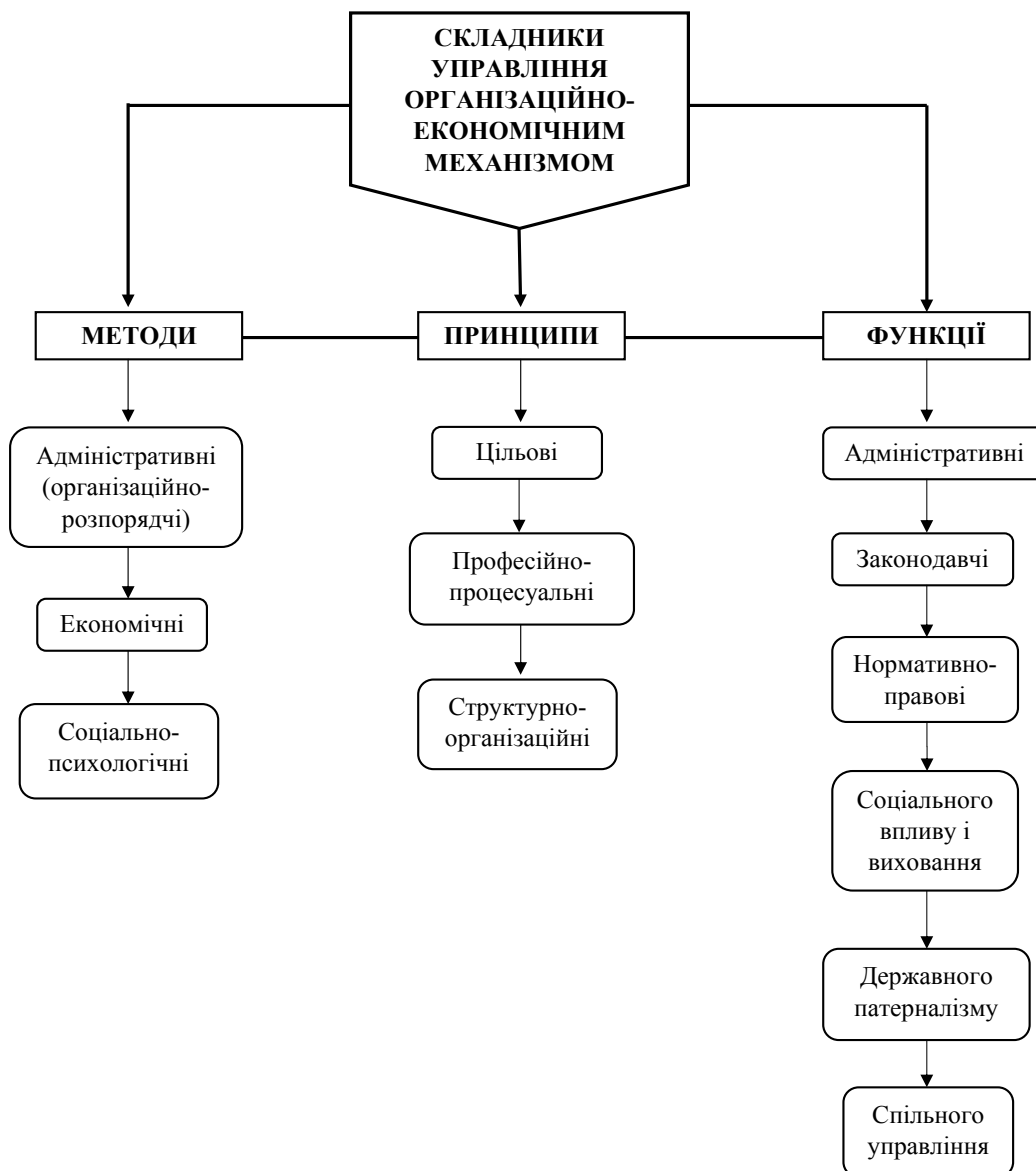

Рис. 2. Складники організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції вівчарства

Джерело: власні дослідження

ринку забезпечуються висока ефективність ведення підприємницької діяльності та максимальна його прибутковість.

Таким чином, організаційно-економічний механізм можна охарактеризувати як послідовну низку причинно-наслідкових зв'язків здійснення будь-якого процесу системи, що базується на відповідних їй засобах, методах та принципах функціонування. Тобто будь-яка система функціонує за принципом організації її трансформації з одного стану в інший і, безумовно, має відповідати принципу економії, що і відповідає сутності категорії організаційно-економічного механізму.

За налагодженого організаційно-економічного механізму ринок продукції вівчарства в цілому звільняє економіку від дефіциту товарів і послуг (табл. 2).

Для того щоб організаційно-економічний меха-

нізм забезпечив у сучасних умовах функціонування ринку продукції вівчарства, потрібне ефективне й якісне його управління, що містить у собі взаємопов'язані методи, принципи та функції, які дадуть змогу досягнути поставлених цілей і завдань на ринку (рис. 2).

Для більш ефективного функціонування складників нами використано методологічні засади, запропоновані Ю.Я. Лузаном [3], та здійснена оцінка 12 основних його складників з урахуванням синергетичного ефекту на базі визначених критеріїв оцінки кожного складника механізму.

За кожним складником механізму визначено перелік основних невирішених питань, які враховувалися як понижувальні фактори, з максимальною оцінкою 10 балів (табл. 3).

Таблиця 2

Організаційно-економічний механізм ринку продукції вівчарства

№ п/п	Розвиток організаційно-економічного механізму
1.	Встановлення зв'язків між товаровиробниками та споживачами продукції вівчарства й управління процесами виробництва, переробки, збуту, відповідно до яких на ринку формуються попит (з урахуванням оптимальних затрат на виробництво) та пропозиція (за умов достатнього рівня ціни для виробників).
2.	Забезпечення конкуренції між суб'єктами ринку та захист конкурентного середовища.
3.	Через ціноутворення стимулюється засвоєння досягнень науково-технічного прогресу, зниження витрат, підвищення якості, розширення асортименту продукції вівчарства.
4.	Ефективне використання маркетингових досліджень на ринку продукції вівчарства.
5.	Забезпечення населення якісною продукцією вівчарства.
6.	Інвестиційно-інноваційні впровадження для підтримки функціонування ринку продукції вівчарства.
7.	Страховання ризиків на ринку продукції вівчарства.
8.	Формування великого спектру банківських послуг на ринку продукції вівчарства.
9.	Надання податкових пільг під час реалізації продукції вівчарства на продовольчому ринку.
10.	Експорт та імпорт продукції вівчарства.
11.	Державна підтримка ринку продукції вівчарства через удосконалення законодавства.

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3

Оцінка ефективності функціонування складників організаційно-економічного механізму у розвитку галузі вівчарства

Організаційні компоненти	Економічні компоненти
1. Інфраструктура ринку продукції вівчарства:	1. Інвестиційно-інноваційний розвиток:
<ul style="list-style-type: none"> - нерозвиненість біржової торгівлі, яка не стала прозорим середовищем для формування цін; - недостатність підтримки щодо створення оптових ринків, аукціонів живих овець; - затримування процесу адаптації стандартів на сільськогосподарську продукцію і продовольчі товари відповідно до вимог міжнародних організацій; - не створено умов для розвитку заготівельно-збутової діяльності на принципах кооперації; - не організовано систему надання комплексу послуг для дрібних сільгоспвиробників (переробка транспорт, зберігання) 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність державних гарантій для залучення іноземних інвестицій; - не створено сприятливих умов для залучення інвестицій через установа спеціального режиму інвестиційної діяльності; - скоротилася кредитна підтримка інвестиційної діяльності; - податкова політика не виконує стимулюючої функції
2. Виробничо-технологічний процес:	2. Кредитування та банківські послуги:
<ul style="list-style-type: none"> - неможливість застосування інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій у дрібнотоварних підприємствах (особистих селянських господарствах); - неможливість застосування комплексної механізації та автоматизації у дрібних господарствах; - низький рівень організації селекційно-плеємної роботи 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатність заставної бази для залучення кредитів; - недоступність мікрокредитів для особистих селянських господарств; - відсутність іпотечного кредитування; - відсутність гарантій держави важливих загальнодержавних інвестиційних проектів
3. Нормативно-правове забезпечення діяльності галузі:	3. Страхування сільськогосподарських ризиків:
<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість законодавчої регулювальної бази; - не створено відповідних умов для спрощеного порядку реєстрації підприємств в галузі; - відсутня розробка прогнозів індивідуальних параметрів розвитку вівчарства; - не створено умови впровадження державних програм розвитку галузі 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність механізмів взаємного страхування; - недосконалість законодавче забезпечення з урахуванням специфіки страхування сільськогосподарських ризиків; - недосконалість інфраструктура сільськогосподарського страхування; - неконтрольоване встановлення вартості страхових послуг; - відсутність статистичних досліджень сільськогосподарського страхування

Продовження таблиці 3

<p>4. Матеріально-технічне забезпечення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не створено систему технічного забезпечення галузі вітчизняною кон-курентною технікою й обладнанням; – недосконалість програм часткового здешевлення вартості обладнання та інших ресурсів 	<p>4. Цінове регулювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – недостатнє врегулювання питання паритету цін на сільськогосподарську продукцію і ресурси промисловості; – недосконалість державної системи моніторингу і системи цін; – відсутність умов для оптимального співвідношення ціни й якості продукції; – відсутність дотацій на виробництво овечого молока і м'яса овець
<p>5. Система державного контролю та логістики:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відсутня підтримка створення сучасних державних лабораторій та контролю над якістю продукції; – не сформована інфраструктура митного і технічного контролю над якістю; – не визначено тарифи на логістичні послуги 	<p>5. Митно-тарифне регулювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – недосконала система митного контролю (потребує розширення мережі); – потреба в удосконаленні митно-тарифного і нетарифного регулювання експортно-імпорتنних операцій з урахуванням вимог СОТ
<p>6. Розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не визначено статус неприбутковості обслуговуючих кооперативів і порядок адміністрування їх оподаткування як принципового елементу ефективної діяльності; – відсутність державної підтримки розвитку, особливо в організації заго-тівельно-збутової діяльності 	<p>6. Оподаткування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – постійні зміни порядку справляння фіксованого податку та податку на додану вартість; – відсутнє податкове стимулювання інвестиційно-інноваційних проектів

Джерело: досліджено й адаптовано на основі [3; 4, с. 168]

Оцінюючи даний механізм, встановлено, що зі 120 можливих балів загальна оцінка – 37 балів, тобто рівень організаційно-економічного забезпечення розвитку галузі становить лише 30,8%, у тому числі за організаційними компонентами – 48,6%, за економічними – 51,4%.

Висновки. Виходячи із висвітлених визначень, досліджень сутності організаційно-економічного механізму і його основних складових елементів, використовуючи та порівнюючи їх у контексті вивчення ринку продукції вівчарства, можна сказати, що ефективне функціонування ринку продукції вівчарства

залежить від правильного вибору, побудови та використання організаційно-економічного механізму, який дасть змогу конкурувати вітчизняним підприємствам на продовольчому ринку як в Україні, так і за кордоном. Оцінка організаційно-економічного механізму дає можливість виявити неефективні складники механізму, рівень гармонізації всіх складників, розробити та здійснювати на цій базі систему заходів, що забезпечать підвищення загальної ефективності організаційно-економічного механізму, де всі складники та інструменти повинні найбільш гармонійно поєднуватися та доповнювати один одного.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ануфрієва Є.І. Аналіз методів технологічного оновлення авіатransпортних підприємств / Є.І. Ануфрієва, Г.Ю. Кучерук // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 8. – С. 17–19.
2. Лузан Ю.П. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретично-методологічний аспект / Ю.П. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 3–12.
3. Місюк М.В. Ринок продукції скотарства : [монографія] / М.В. Місюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 330 с.
4. Носик О.М., Таран К.А. Підходи до визначення дефініції «організаційно-економічний механізм управління підприємством» / О.М. Носик, К.А. Таран [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/15100827/politekonomiya/ekonomichniy_mehanizm_funktsionuvannya_rinku.
5. Соколова А. Організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів в умовах ринкової економіки / А. Соколова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://space.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7211/ORGANIZACIYNO%20EKOIMICHNIY%20MEKHAHIZM%20FUNKCIYONUVANNYA%20KOOPERATIVIV%20V%20UMOVAX%20RINKOVOI%20EKOIMIKI.pdf>.
6. Стовба Т.А. Механізм управління інноваційним розвитком підприємства легкої промисловості / Т.А. Стовба // Таврійський науковий вісник : збірник наукових праць ХДАУ. – Херсон : Атлант, 2006. – Вип. 46. – С. 249–259.
7. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств / І.В. Чукіна // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15. – № 3. – С. 230–236.
8. Шиманська В.В. Формування організаційно-економічного механізму розвитку туристичного комплексу на засадах реалізації державно-приватного партнерства / В.В. Шиманська // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 4(66). – С. 220–226.
9. Яснолоб І. Організаційно-економічний механізм функціонування плодоовочевого ринку / І. Яснолоб // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1(8). – С. 327–336.